

S REDAKTOREM DENÍKU SME MICHALEM AČEM

Český novinář s maďarským příjmením

Většinou začínáme tím, odkud pocházíš a jaký osud tě přivedl na Slovensko....

Pocházím ze severu Čech, z města bižuterie, krásných lesů a hor, z Jablonce nad Nisou. Do Bratislavy jsem přišel - jak jinak - kvůli rodině. Po skončení novinářiny jsem začínal v tehdejších Rudém právu - mimochodem s vědou a technikou, k níž jsem se teď ve SME znovu po letech vrátil. Ve slovenské Pravdě tehdy hledali redaktora s podobným zaměřením. To bylo dávno před listopadem, když mi tehdejší šéfredaktor Pravdy, nezapomenutelný a na svou dobu progresivní Bohuš Trávníček nabídl místo i s bytem. Po delším váhání jsem přijal. Tenkrát jsme totiž s manželkou a dvěma malými dětmi potřebovali byt jako sůl. Manželka je z Liptova, narodila se v Martině, tehdy žila s dětmi střídavě u svých rodičů v Liptovském Mikuláši a u mých v Jablonci.

Tvé příjmení ale nezni příliš česky....

Ano, příjmení je maďarské a znamená tesář. Můj otec pocházel ze Zakarpatské Ukrajiny, kde bylo před válkou ještě Československo. Postupně se na východ zase vracíme, můj syn teď studuje v Košicích. Naopak, dcera učí informatiku v Opavě, ta zas jako by se vracela zpátky mým směrem, protože moje maminka pochází z Alšovic u Jablonce.

Jak jsi tehdy a dnes vnímal jazykové rozdíly, které jsou u novinářů citelnější než v jiných profesích?

Ze začátku jsem psal česky a v redakci mi to překládali do slovenštiny, a to samozřejmě nebylo úplně ono. Ve slovenštině například chybí slovo "zřídavý", a protože jsem psal o vynálezcih a zlepšovatelích, často jsem se mu musel vyhýbat. Ani kontakt s lidmi nebyl tak bezprostřední. Takže jsem cítil potřebu začít mluvit a psát slovensky. Když jsem po Listopadu odešel do obnoveného Kulturního života s básníkem Ivanem Štrpkou v čele, už jsem začal psát slovensky. Ale problémy mám se slovenštinou do teď, hlavně když potřebuju něco napsat rychle. Zrovna nedávno jsem udělal ve velkém článku nepříjemný překlep hned v podtitulku. Uvědomil jsem si to asi ve dvě hodiny v noci, když už noviny byly "venku". Mám mozek, který pracuje s velkým zpožděním. I při šachu už jsem často udělal tah, a vzápětí jsem viděl, že je špatný, ale vzít zpátky ho už nemůžeš ani s "párem volů". Je to úplně stejné jako s vyřčeným slovem.

V novinářině jsi vystrídal hodně okruhů: vědu a techniku, ekonomiku, sociologii, politiku, kulturu, potom jsi se věnoval sportu a tipo-

vání. To máš tak široký okruh zájmů, nebo ses rozhodl pro radikální změnu, když jsi měl už plně zuby předcházející orientace...?

Ono vždycky všechno trochu souviselo: Od zlepšovatelů, vynálezců a běhání po "výzkumáči" jsem se dostal k tomu, že socialistická ekonomika jaksi mele z posledního. Od toho už byl jen krůček k politice. To mi někdy v roce 1985 názorně vysvětlil sociolog, prognostik a poté i politik Fedor Gál. Tehdy jsme spolu napsali scri-

ál o každodennosti do Mladých roztelů, kde jsem se poprvé setkal s Ivanem Štrpkou. Myslím, že Ivan a Fedor patří k lidem, kteří by nejlépe mohli mluvit o tom, jak všechno se všim souvisí, a jak ne vždy věci dopadnou tak, jak by si člověk přál. Mimochodem, teď je právě rok, co jsem nastoupil do SME, a tehdy jsem zažil šok. Mám trvalý pobyt stále v Čechách, takže když jsem donesl české papíry, řekli mi, že mne nemůžou vzít, protože nemám pracovní povolení. To samozřejmě nebyla pravda, ale dotyčná paní na personálním se s podobným případem setkala poprvé. Ty dva dny, než se to vysvětlilo, jsem prožil ve strašném rozpoložení, že už se tady asi nezaměstnám. Když se probírám vědeckými časopisy, a dnes toho je na internetu opravdu víc než dost, zjišťuji, že žijeme v době zázraků. Tedy z hlediska vědy. Nedávno jsem psal o mozkové protěze, která dokáže nahradit hippocampus, což je vlastně centrum paměti. Bez hippocampu si člověk nic nového nezapamatuje, takže když si něco přečte a na druhý den to čte znovu, jásá nad tím, co se právě dozvěděl. Teď ho v Kalifornii otevírají - zatím samozřejmě jen u zvířat. A takových věcí je každý týden plno, například ve výzkumu rakoviny dělají vědci pokroky doslova každý den. Ohromně zde pomohlo dokončení projektu přechzení lidského genomu. Ukazuje se však, že ta-

hle nemoc je individuální nemocí každého člověka, kde hraje důležitou roli spousta faktorů.

Všiml jsem si, že často na své straně publikuješ i české autory....

Asi máš na mysli Zdeňka Urbana, který pochází z Čech a dnes žije v Popradě. To je náš hlavní dopisovatel, velmi dobrý, skutečně renomovaný, má obrovský přehled. Díky němu SME často publikuje mnohé vědecké objevy jako první. Nedávno jsme psali o embryonálních buňkách, které se podařilo ze čtyřdenních embryí vypěstovat vědcům v Praze a Brně. Považuju to za jednu z nejnadějnějších cest pro léčbu mnohých nemocí a tento názor začíná převažovat i ve veřejnosti. Tedy v Čechách. Žel na Slovensku jsou, zdá se, etické problémy zatím nepřekonatelné, protože kvůli pokusům se nejdříve musí "rozebrat" nebo zabít zmrazené embryo. Vědci vítají, že takto odložené embryo pomůže nadějněmu výzkumu, katolíci zdvihají prst, že jde o vraždu....

Dlouhá léta ses věnoval sportovním tabulkám pro sázkáře. Přišel sis na své, myslím po finanční stránce?

Po krachu Kulturního života a po rozdělení republiky pro mě znamenal Šport východisko z nouze. Zprostředkoval mi ho Július Kozma, bývalý mistr ČSSR v šachu, s kterým jsme kdysi hrávali za Slovan. Nakonec jsem ve Športu strávil osm let. Samozřejmě na tipování se dá něco získat, hlavně když máš informace "od prameň", nebo když trochu tušíš nebo dokonce víš, jak asi který zápas dopadne. Na Slovensku v závěru ligy platilo, hlavně ve fotbale, že když někdo potřeboval vyhrát na titul nebo na záchranu, tak vyhrál. Tohle fungovalo na Slovensku a ještě v Itálii. Také se kdysi dohadovaly v československé hokejové lize remízy v zápasech, ve kterých o nic nešlo. Na remízy totiž byly nejvyšší kurzy a na nich se dalo vyhrát. V tomhle jsme měli s kolegy pozitivní statistiku, ale zase to vyrovnaly nesčetné jiné "zaručené" tutovky, které dopadaly naopak. Takže celkově za léta horečného tipování jsem určitě v minusu, i když přesnou statistiku jsem si nedělal. Po osmi letech jsem se však už cítil natolik opotřebovaný z neustálého čekání na noční výsledky v redakci, které jsme museli napsat do novin, že jsem řekl: stačilo. Cítil jsem, že se mi kromě kapsy vyprazdňuje i hlava, kde už není místo na nic jině než čísla a tabulky. No a také, když ti v redakci sedm let nesaňnou na plat, je to neklamná známka, že by člověk měl hledat štěstí někde jinde.

Vím o tobě, že jsi vášnivý sáchař, takže v kombinacích se asi vyznáš....

Šach je o něčem jiném. V šachu rozhoduje trpělivost, psychická i fyzická příprava, analýza soupeřovy hry, znalosti teorie zahájení a koncovky, pevné nervy, prostorová představivost... A hlavně - šach je spravedlivá hra, kdežto tipování je vždy spíš věcí náhody či štěstí.

Co si myslíš o krajanských spolecích a vůbec smysluplnosti aktivit podobného zaměření Čechů na Slovensku?

Nejsem typický Čech žijící na Slovensku, jsem stále jednou nohou v Čechách. Mám tam maminku, která na tom není zdravotně dobře, předtím jsme už něco podobného zažívali dlouhodobě s tatínkem. Takže se v Jablonci snažím být co nejvíc. Asi proto jsem nepocítoval potřebu zapojit se do krajanských aktivit tady na Slovensku. Samozřejmě časopis jako tento je dobrá věc, určitě si hodně lidí rádo pravidelně něco dobrého a aktuálního přečte v češtině. Každý, kdo jezdí do staré vlasti, ví, že ucho reaguje na češtinu mnohem citlivěji a láskyplněji, protože mu v cizině dlouhodobě chybí. Pokud děláte tenhle časopis s takových zaujetím, oceňuji to. Víím, kolik sil člověka stojí dělat něco navíc a bez financí. To byl koneckonců i příběh Kulturního života v jeho poslední fázi, nebo Fóra vědy, které jsme vyráběli s několika nadšenci dost měsíců po Listopadu. Tenkrát jsme si dost naivně mysleli, že věda pohne světem. To souvisí s tím, jak jsem se dostal do SME. Když jsem odcházel ze Sportu, našel jsem volné místo v Novém čase. Tenkrát to byl "softbulvár", a to mi nevadilo. Běhal jsem po tiskovkách, psal poznámky a komentáře, krátké rozhovory s politiky - v Novém čase jsou jenom krátké texty - a zdálo se mi to celkem fajn. Až do momentu, kdy noviny změnily majitele, který se rozhodl, že z nich udělá tvrdý bulvár na způsob českého Blesku. Přišel tam náš mladý rodák z Prahy, který tuto představu nebo instrukce začal vehementně naplňovat tím, že do funkce dosadil mladé a poslušné novináře. Když vám potom někdo o čtvrt století mladší řekne: o školství nepiš, že nejsou peníze, to všichni vědí a nikoho to nezajímá, ale musíš tam najít nějaký skandál nebo "pikošku", tak jsem rychle zjistil, že tudy moje cesta už nevede. Možná nerozhodl ani tak mozek jako žaludek - jednoduše se mi dělalo špatně, když jsem musel do práce. Jsem ale rád, že tuto zkušenost mám, a lidi, kteří tam zůstali, neodsuzuji. Víím, že řada z nich chodí každý den do práce s podobnými pocity v žaludku. Přípinné řečeno najít na Slovensku slušné plácenou práci je pro novináře problém. I ve SME jsem po pár měsících znovu zažil pocit, že věda není to, co novinář zabezpečuje odbyt. Když si představím, že v padesátce bych se měl znovu začít přeorientoávat na něco jiného, jímá mě z toho děs. O to víc jsem rád, že věda v SME zatím funguje. Teď po tolika letech mě znovu vzala naplno.

Jiří Výborný

Za naším zakladatelem a čestným předsedou

Dne 30. července 2003 se Český spolek na Slovensku rozloučil s jedním ze zakladatelů a čestným předsedou Ing. Dr. Jiřím Kozákem, CSc., který nás opustil po krátké a těžké nemoci ve věku 81 let. O jeho práci a životním díle byl článek v České besedě (3/2002) při příležitosti jeho 80. narozenin. Jako předseda RO ČSnS, jejímž byl členem, bych rád uvedl dva důležité pohledy na jeho dílo.

Predevším je nutno zařadit jeho činnost do kontextu činnosti mnoha set či tisíců českých odborníků, kteří svou účastí jak na výchově kádrů tak na budování infrastruktury a průmyslu ve východní části bývalého Československa pomohli k vyrovnání kvalifikační i životní úrovně obou částí republiky jak v době, již nazýváme první republikou, tak po válce při rekonstrukci válečných škod a tzv. industrializaci Slovenska. Z tohoto pohledu byl Dr. Kozák nejen jedním z tisíců odborníků, kteří budovali zdejší univerzity či vysoké školy technické, murgencanské či harmanecké tunely, oravské či vázské přeprady nebo slovenskou rozhlasovou a televizní síť, ale také jedním z těch jedinců, kteří se jmenovitě podepsali pod konkrétní díla, jež tvoří dominanty země, ve které žijeme.

Druhý pohled na práci zesnulého je společenský - jako jeden z prvních po rozdělení Československa do dvou samostatných republik vycítil, že zde vznikla nová kvalita společenských vztahů. Uvnitř nového státu - Slovenské republiky - vznikla nová národnostní menšina. A že tato menšina má svoji novou identitu a také svoje specifické problémy - právní, občanské, existenční, společenské, kulturní. Zvládnutí této menšiny je i způsob jejího vzniku - žádná emigrace, přesídlení, okupace, ale poměrně náhle administrativní rozdělení dříve jednotného státu. Byly vygenerovány zcela nové problémy a otázky - po

léta doma
klidně
bydlící
občan se
náhle stal
v těžce

obci cizincem s povinností žádat o povolení k pobytu nebo optovat pro občanství jiného státu. Je osobní zásluhou Dr. Kozáka, že jako první tuto problematiku pojmenoval v řadě různých publikovaných materiálů. Dále svou účastí u tzv. kulatého stolu národnosti vzniklého iniciativou prvního prezidenta Slovenské republiky Michala Kováče jakož i v Radě vlády SR pro národnostní otázky prezentoval existenci a zájmy této nové české komunity už v prvním roce existence samostatné SR.

Současně v Bratislavě založil přípravný výbor Spolku Čechů na Slovensku a svými aktivitami pomohl probudit k životu regionální organizace spolku. Tyto regionální organizace se pak na Valném shromáždění na jaře 1994 konstituovaly do Českého Spolku na Slovensku jakožto zájmové organizace všech Čechů, Moravanů, Slezanů a jejich příznivců. Organizace nyní po deseti letech od svého vzniku už žije vlastní dynamikou, danou predevším její regionální strukturou, ale jednoho ze svých zakladatelů a dosud jediného čestného předsedu bude mít trvale a s úctou v paměti.

Díky Vám, pane doktore.

Petr Stahl

Nejstarší legionář z první světové války Alois Vocásek, který bojoval v bitvě u Zborova, zemřel ve věku 107 let v Praze. Vocásek v poslední době marně usiloval o obnovu procesu, v němž byl po druhé světové válce odsouzen na doživotí za údajnou kolaboraci s nacisty. Obnovu procesu po neúspěšných požadavcích až u Ústavního soudu, který sice připsal, že rozhodování poválečných soudů nebylo úplně v pořádku, ale obnovu odmítl. Vocásek se proto rozhodl sítovat si na postup českých soudů u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

Alois Vocásek se narodil 13. ko Kolína. Za první světové války jako rozvědčík Československá svých řad nepřijala proto, že za val s nacisty. Sám Vocásek nidochu členem nacistické organizace nikdy nikomu neublížil. Právě

Zemřel nejstarší legionář

ly legionář v roce 1946 odsouzen k doživotnímu žaláři. Ve vězení však strávil osm let a byl na základě amnestie prezidenta Antonína Zápotockého propuštěn. Okresní soud Plzeň-sever v květnu 1964 trest zahladil, co znamená, že se od té doby již ve Vocáskově trestním rejstříku neuváděl.

Svoji dlouhověkost připisoval A. Vocásek tomu, že byl dlouhá léta vegetariánem a do poslední chvíle aktivní. Za svůj život třikrát ovdověl, v 97 letech se oženil počtvrté. Přežil nejen svého jediného syna z prvního manželství, který zemřel v 69 letech, ale i svou vnučku a pravnoučku.

L